

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาอุดมศึกษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล สหกิจศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิต สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้บัณฑิตมีความสมบูรณ์พร้อม มีคุณภาพและคุณลักษณะที่ตรงตามความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สมาคมสหกิจศึกษาไทย เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการอุดมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวมต่อไป จากแนวนโยบายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงกำหนดแผนการดำเนินงานส่งเสริมสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ.2551 - 2555 โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตรการหลัก รวมทั้งโครงการและกิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา และมุ่งขยายผลให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป โดยมีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาเป็นหนึ่งในองค์กรหลักที่สำคัญที่จะร่วมส่งเสริมผลักดันให้การส่งเสริมพัฒนาสหกิจศึกษาบรรลุผลตามแผนที่ได้กำหนด

จากแผนการดำเนินงานดังกล่าว ได้กำหนดให้มีโครงการส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษา (การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยสถาบัน การวิจัยเชิงวิชาการ) ไว้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการตามแผนการดำเนินงาน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเห็นสมควรสนับสนุนให้เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการในโครงการส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษาดังกล่าว โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณดำเนินการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาสำรวจและวิจัยสถานภาพและศักยภาพในการดำเนินการด้านสหกิจศึกษาของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา สถาบันสมาชิกและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยเน้นในเขตพื้นที่ของแต่ละเครือข่าย และศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาที่เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษากับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต และองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเป็นไปอย่างกว้างขวางแพร่หลาย รวมทั้งเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

สถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคใต้ตอนล่าง โดยภาพรวมมีบางสถาบันที่ดำเนินการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา บางสถาบันยังไม่เริ่มดำเนินการ และแต่ละสถาบันที่ดำเนินการสหกิจศึกษา ยังดำเนินการในลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการ จำนวน คณะ และสาขาวิชา หลักสูตร และลักษณะการบริหารหลักสูตร การนิเทศ ตลอดจนระดับมาตรฐานขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วม โครงการสหกิจศึกษากับแต่ละสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ ได้ดำเนินการเกี่ยวกับสหกิจศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 เป็นต้นมา เนื่องจากมหาวิทยาลัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของโครงการสหกิจศึกษาที่จะเป็นตัวช่วยในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพของนักศึกษาและบัณฑิตที่จบไปให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานจริงกับสถานประกอบการตรงตามสาขาวิชาที่เรียนมา ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างจากการฝึกงานทั่วไป ที่มีช่วงระยะเวลาในการฝึกงานค่อนข้างสั้น และนักศึกษามักเป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานจริงทำให้นักศึกษาไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริมประสบการณ์และทักษะวิชาชีพในรูปแบบของสหกิจศึกษาขึ้นมา

จากนโยบายและแผนงาน โครงการในการส่งเสริมและสนับสนุน โครงการวิจัยเกี่ยวกับสหกิจศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในส่วนของสถาบันเครือข่าย นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต จึงได้นำมาสู่การวิจัยครั้งนี้ โดยมีความประสงค์จะดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุดมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาเชิงบูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนตามนโยบายและเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วัตถุประสงค์หลัก

1.1 เพื่อศึกษาสถานภาพ สักยภาพ ความพร้อมและความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ผลิตบัณฑิตและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

1.2 เพื่อศึกษาสถานภาพเกี่ยวกับตำแหน่งงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต (demand) และจำนวนนักศึกษาที่ประสงค์จะปฏิบัติงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ผลิตบัณฑิตในเครือข่ายภาคใต้ตอนล่าง แยกตามสาขาวิชา

1.3 เพื่อศึกษาสถานภาพความเคลื่อนไหวเชิงพัฒนาและประมวลแนวคิด แนวทางที่จะช่วยเสริมการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ทั้งในเครือข่ายในองค์กรผู้ผลิตบัณฑิต องค์กรผู้ใช้บัณฑิต และนักศึกษาในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การ

จัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และกระบวนการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา การบริหารจัดการ และการประสานงานหรือความร่วมมือเชิงบูรณาการ

1.4 เพื่อจัดทำเนียบองค์กรผู้ใช้บัณฑิตของแต่ละสาขาวิชา ของแต่ละสถาบันการศึกษา

1.5 เพื่อประมวลสภาพปัจจุบันของการฝึกปฏิบัติและลักษณะของการปฏิบัติที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรในสาขาวิชาที่ไม่เป็นระบบสหกิจศึกษาแต่อาจจะมีลักษณะคล้ายกัน เช่น การฝึกงาน การฝึกภาคสนาม การฝึกสอน เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์รอง

2.1 เพื่อช่วยบรรณรักษ์สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในนโยบายการขยายและส่งเสริมระบบสหกิจศึกษาทั้งองค์กรผู้ผลิตบัณฑิตและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

2.2 เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์กรผู้ผลิตบัณฑิตและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเกี่ยวกับความร่วมมือแบบบูรณาการในการผลิตบัณฑิตเพื่อคุณภาพร่วมกันให้มากขึ้น โดยระบบสหกิจศึกษา

2.3 เป็นการรณรงค์ให้เห็นว่าคุณภาพโดยรวมของบัณฑิตที่สมบูรณ์ควรสะท้อนในหลักสูตรสหกิจศึกษา ทั้งด้านวิชาการ (เก่ง) ด้านระเบียบวินัยความรับผิดชอบ (ดี) และด้านทักษะพื้นฐาน เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

ประโยชน์ของการวิจัย

1. สามารถจัดนักศึกษาสหกิจศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต

2. ได้รับทราบถึงข้อมูล สถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมของเครือข่าย นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ซึ่งสามารถนำไปกำหนดแนวทางหรือแผนการพัฒนาระบบสหกิจศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3. สามารถพัฒนาศักยภาพความพร้อม รวมทั้ง ประสานความร่วมมือในการร่วมจัดสหกิจศึกษาระหว่างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง สามารถขยายจำนวนสถาบันสมาชิกหรือองค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้เข้าร่วมจัดสหกิจศึกษาได้เพิ่มขึ้น

4. มีฐานข้อมูลและองค์ความรู้ในการปฏิบัติและพัฒนาสหกิจศึกษา รวมทั้งสามารถนำเสนอข้อมูลให้กับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาสหกิจศึกษาต่อไปได้

แนวทางในการใช้ประโยชน์

1. นำเสนอข้อเท็จจริงต่อสถาบันสมาชิกเครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง
2. จัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสร้างมาตรการเพื่อการพัฒนาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประเด็นของโครงการวิจัยอยู่ในขอบเขตดังนี้

1. การสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
 - 1.1 จำนวนและรายชื่อหลักสูตร/สาขาวิชาที่มีการจัดสหกิจศึกษาอยู่แล้วในปีการศึกษา 2551 และที่คาดว่าจะจัดให้มีเพิ่มในอนาคตในแต่ละปีการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2552 – 2555
 - 1.2 จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาปีการศึกษา 2551 และประมาณการจำนวนนักศึกษาที่จะเข้าร่วมในอนาคต ระหว่างปีการศึกษา 2552 – 2555 โดยจำแนกตามรายสาขาวิชา
2. การสำรวจศึกษา วิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่
 - 2.1 จำนวนและรายชื่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่มีอยู่ โดยเน้นในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง
 - 2.2 จำนวนและรายชื่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ร่วมจัดสหกิจศึกษากับสถาบันสมาชิกในเครือข่ายอยู่แล้วในปีการศึกษา 2551 โดยแยกเป็นกลุ่มที่อยู่ในเขตพื้นที่และกลุ่มที่อยู่นอกเขตพื้นที่
 - 2.3 ประมาณการจำนวนและหรือรายชื่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในเขตพื้นที่ที่คาดว่าจะเข้าร่วมจัดสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้นในอนาคตระหว่างปีการศึกษา 2552 – 2555
 - 2.4 ประมาณการความต้องการจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2552 – 2555 จำแนกตามรายสาขาวิชา
3. การสำรวจวิเคราะห์ วิจัย ข้อมูลสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษา ทั้งฝ่ายเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา (ซึ่งประกอบด้วยสถาบันสมาชิก) นักศึกษา และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ทั้งนี้ ตามมาตรฐานการดำเนินงานสหกิจศึกษาไทย ในเอกสารแผนการดำเนินงานส่งเสริมสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ระหว่างปี 2551 – 2555
4. แนวทางหรือแผนการพัฒนากิจการดำเนินงานสหกิจศึกษาของเครือข่าย ระหว่างปีการศึกษา 2552 – 2555
5. ประเด็นอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินงานสหกิจศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่มีติดตัวอยู่ในนักศึกษาสหกิจศึกษาอาจเป็นความถนัด สติปัญญา หรือความสามารถพิเศษก็ได้

ความพร้อม หมายถึง สภาพของนักศึกษาสหกิจศึกษาที่มีวุฒิภาวะ แรงจูงใจ และ ประสบการณ์เดิมสูงพอที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาได้โดยสะดวก

สหกิจศึกษา หมายถึง ระบบการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานจริงใน องค์กรผู้ใช้บัณฑิต (Work-based Learning) เป็นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้ในสถานศึกษากับ การให้นักศึกษาได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาชีพและมีประโยชน์ต่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิต โดยกำหนด งานเป็นโครงการพิเศษที่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในเวลา 4 เดือน

องค์กรผู้ผลิตบัณฑิต หมายถึง สถาบันการศึกษาในเครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง

เครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง หมายถึง เครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัย ต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์(วิทยาเขตปัตตานี)
3. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(สาขาเขตสารสนเทศ นราธิวาส)
4. มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
6. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
7. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
8. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย(วิทยาเขตภาคใต้)
9. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
10. มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
11. วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ
12. วิทยาลัยชุมชนสตูล
13. วิทยาลัยชุมชนปัตตานี
14. วิทยาลัยชุมชนยะลา
15. วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส
16. วิทยาลัยชุมชนสงขลา

เครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่างที่ดำเนินงานสหกิจศึกษา หมายถึง เครือข่ายอุดมศึกษา ภาคใต้ตอนล่างที่ดำเนินงานสหกิจศึกษาในปีการศึกษา 2551 ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัย ต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. มหาวิทยาลัยทักษิณ
3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย(วิทยาเขตภาคใต้)
4. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

เครือข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่างที่ยังไม่ดำเนินงานสหกิจศึกษา หมายถึง เครือข่าย อุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่างที่ยังไม่ดำเนินงานสหกิจศึกษาในปีการศึกษา 2551 ซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัย ต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
4. มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

องค์กรผู้ใช้บัณฑิต หมายถึง หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วม โครงการสหกิจ ศึกษาตลอดภาคการศึกษา

องค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา หมายถึง หน่วยงานทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาตลอดภาคการศึกษา

องค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา หมายถึง หน่วยงานทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนที่ยังไม่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาและคาดว่าจะเข้าร่วมในอนาคต